

ÇAĞDAŞ AMERİKAN ŞİİRİNDE IRAK SAVAŞI¹

Barış AĞIR²

Öz

Bu çalışma Amerika'nın Irak işgaline karşı tepki gösteren savaş şiirlerini incelemektedir. Irak işgaliyle birlikte yükselen entelektüel karşıt tepkilerin önemli bir damarını temsil eden bu şiirler, Batılı erkek ve asker şairlerin egemen olduğu geleneksel savaş şiirlerinden biçim ve içerik olarak farklılık arz etmektedir. Yoğun olarak 2003-2006 yılları arasında yazıldığı gözlemlenen bu şiirlerin, kanonik savaş edebiyatı içerisinde yenilikçi bir sesi temsil ettiği, daha yüksek bir perdeden söylenecek olursa, cesur ve deneysel biçimleriyle, kanonik şiiri değişime uğrattığı da söylenebilir. Çalışmamızda incelenecek şiirlerde, önceki savaş şiirlerinden ayrılan noktalarla birlikte, Amerikan politikası, Amerikan demokratik algısı, cephe izlenimleri, işgal durumundaki Irak kültürü ve toplumu gibi temalar ele alınacaktır.

Anahtar Sözcükler: Amerika, Irak, savaş şiiri, kanon, yenilikçi

IRAQ WAR IN CONTEMPORARY AMERICAN POETRY

Abstract

This study examines war poems that respond to the American invasion of Iraq. These poems, which represent an important reaction of the intellectual oppositions rising with the invasion of Iraq, differ in form and content from traditional war poems dominated by Western male soldier poets. Written intensely between 2003 and 2006, these poems represent an innovative voice in war literature that have made a change in canonical war poetry with unique experimental style. In the poems that will be examined in this study, themes such as American politics, American democratic perception, front-line impressions, Iraqi culture and society in occupation will be discussed along with the points separated from the previous war tradition.

Keywords: America, Iraq, war poetry, canon, innovative

¹ Bu makale 17-18 Mayıs 2018 tarihlerinde Akdeniz Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde düzenlenen 4. Dil, Kültür ve Edebiyat Sempozyumu'nda sunulmuş aynı başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, barisagir@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-7132-5844

Giriş

İngilizce’de yayımlanan savaş şiirleri antolojileri incelendiğinde, kanonik savaş şiirinin, savaşın kendisi gibi, Batılı ve çoğunlukla asker kökenli, cephede bulunmuş erkek şairler tarafından domine edildiği görülecektir. Örneğin *The Oxford Book of War Poetry* (Jon Stallworthy, 2008) antolojisindeki yüzyetmiş aşkın şairden sadece üç tanesi kadındır. Kırk dört asker şairden yüzü aşkın şiirin toplandığı *The Wordsworth Book of First World War Poetry* (1995) antolojisinde ise şair bir kadına rastlayamıyoruz. Savaş şiiri antolojilerinin en yenilerinden biri olan *American War Poetry* (Lorrie Goldensohn, 2006) antolojisi sömürge savaşlarından Irak savaşı sonrasına kadar olan geniş bir alanı kapsamakta ve yukarıdaki bahsettiğimiz talihsizliği bir nebze de olsa gidermektedir. Büyük oranda geleneksel damarı takip etse de, Amy Lowell, Marianne Moore, Jane Cooper ve Denise Levertov gibi kadın şairlere de yer veren antoloji, kanonik savaş şiirinde eksik olan kadın bakış açısını sayfalarına taşımaktadır. Bu noktada Marianne Moore’a özel bir önem atfedilmektedir. Moore’un savaş şiirinde erkek egemenliğini yıkan ilk şair kadınlardan birisi olduğu Kabul görmektedir. W. H. Auden’e göre, (1944) Moore’un “In Distrusts of Merits” şiiri İkinci Dünya Savaşı hakkındaki “gelmiş geçmiş en iyi şiirdir”³ (s.20). Yine bir şair erkek tarafından söylenen bu söz, aslında bir övgüden ziyade savaş şiiri geleneği içerisindeki derin bir problematiğe işaret etmektedir. Erkek şairlerin yaygınlığı, savaş şiirinin bir tür olarak kriterlendirilmesini yine erkek şairlere bırakmıştır. Sassoon ve Owen’ın deneyimleri bu tür şiirlerin cephenin içerisindeki erkek askerler tarafından yazılması gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu standartlaştırma tutumu “savaş söylemindeki kadın özneyi gözardı etmekte veya tamamen ortadan kaldırmaktadır” (Schewik, 1987, s.534). Bunun yanısıra, cephede yer almayan ve savaşı doğrudan deneyimlememiş şairlerin durumu da eklendiğinde, kanonik savaş şiirindeki problem daha açık bir şekilde belirlemektedir: Erkek askerler tarafından yazılan ve savaş alanındaki şiddeti betimleyen bir savaş türü.

Bu türe atfedilen bu homojenik tutumun kırılması için, Amerikan Şiiri’nin askerlerden ve çarpışmadan daha çok şeyi içerebileceğini kanıtlayan 21. yüzyıl şiirini beklemesi gerekmiştir. Irak Savaşı ile birlikte ortaya çıkan bu yeni şiirler, Amerikan Şiiri’nde uzun süredir hakimiyetini koruyan erkek şair asker mitinin sorgulanmasına neden olmuştur (Schewik, 1987, s.554). Savaş sırasındaki gündelik yaşama odaklanan bu yeni şiirde erkek askerin erkeksi olmayan bilinç katmanları da açığa çıkmaya başlamış ve sivil insanlar da

³ Bu makaledeki çevirilerin tümü yazara aittir.

şiirlerde konu edinilmiştir. Böylelikle, savaş karşıtı yeni bir tutum oluşturmada yeni şiirin imkanları oldukça önemli bir rol oynamıştır.

Bu çalışmada incelenen şiirler, 2003-2010 yılları arasında yayımlanmış altı kitaptan seçilen şiirleri kapsamakta ve bahsedilen imkanları araştırmaktadır. George W. Bush Jr.'un Bağdat'ı işgalinden iki ay önce yayımlanan ve editrlğn Sam Hamill'in yaptığı 2003 yılı baskılı *Poets Against the War* (yazının bundan sonraki kısımlarında PAW) kitabı adını aynı isimli savaş karşıtı hareketten almıştır. şubat 2003'te kurulan aynı adlı web sitesi kısa bir sürede dünya genelinde bir fenomene dönüşmüş ve 13.000 şair siteye savaş karşıtı şiirler yüklemişlerdir. Hareketin temelinde Laura Bush'un Beyaz Saray'da yapmayı planladığı “şiir ve Amerikan Sesi” isimli bir sempozyuma şairleri davet etmesidir. Davet mektubundan oldukça rahatsızlık duyan Sam Hill, 50 şair dostunu savaş karşıtı şiirler yazmaya çağırmıştır. şairlerden yükselen itirazlar neticesinde, bir edebiyat etkinliğinden çıkararak politik bir foruma dönüşebileceği endişesiyle sempozyum iptal edilmiştir. Web sitesinden seçilen 200 şiirden oluşan bu antoloji kolektif bir hafıza oluşturması ve büyük bir kitleyi harekete geçirmesi bakımından bir dönüm noktasıdır. Hamill'e göre (2003) bu kitap daha önce hiç görülmemiş bir şekilde şiiri Amerikan hafızasına yerleştirdiği için tarihsel bir kırılmadır (s.xviii).

Dönemin ruhuna uygun olarak, Irak kökenli Amerikalı şairler de savaş karşıtı şiirler yazmışlardır. 1965 doğumlu bir şair kadın olan Dunya Mikhail sivil bir gözlemci olarak Irak Savaşı'nda bulunmuştur. Mikhail'in iki kültürlü kimliği savaşa iki taraftan da bakabilmesini sağlamıştır. Mikhail'in *The World Works Hard* (bundan sonra WWH) başlıklı kitabı yenilikçi tekniği ve geniş imgelemi ile dönemin önemli eserlerinden biri olmuştur. Kitabın nszn yazan Saadi Simawe Mikhail'in şiirini “ocuka bir samimiyetin ve hassas bir duyarlılığın” (viii) rnleri olarak tanımlamaktadır. Simawe'ye (2005) göre Mikhail'in pek çok şiiri “kayıp masumiyetimizi ve cesaretimizi hatırlatıp bizi mahcup eden” (s. ix) anlatıcılardan oluşur. Mikhail'in gündelik dili manipüle ederek yıkıcı bir etki yaratma konusundaki belirgin yeteneği onu diğer savaş şairlerinden ayırt eden özelliğini ortaya koymaktadır.

Irak'ta bulunmuş diğer aktivist şairler de David Smith-Ferri ve Unique Soul'dur. *Battlefield Without Borders* (bundan sonra BWB) kitabı Ferri'nin yoksullaştırılmış ve umutsuzluğa düşmüş Iraklı sivilleri konu edindiği şiirlerden oluşmaktadır. Unique Soul'un *St. James Place: Poems from the Sandbox* kitabı (bundan sonra PS) ise yakın bir arkadaşını savaşta kaybettikten sonra yalnızlığa düşen bir askerin ruhsal durumunu “arkadaşlık” teması bağlamında ele almaktadır.

Amerikan Politikası ve Demokrasi

Kanonik savaş şiirleri savaş alanlarını resmetmiş, savaşların arkasındaki politik gündemin detaylarını neredeyse dizelere taşımamıştır. Genel bir kanı olarak, politikayı şiire taşımamanın, şairin taraf tutma yönünü öne çıkaracağı ve sloganik bir söyleme yol açacağı düşünülmüştür. Yeni yüzyılın savaş şairleri ise politik söylemi cesaretle şiirlerinde kullanmışlardır. Amerikan başkanı imgesi daha önce hiç görülmemiş bir yoğunlukta şiirlere taşınmıştır. 1986 yılı Pulitzer Şiir Ödülü sahibi Henry S. Taylor'un "Speech" şiiri Amerika başkanını hedef alan ilk şiirlerden biri olarak çağdaş şairler için de bir öncü niteliği görür. Körfez Savaşı'nın bir eleştirisi olan şiir, başkanın halka yaptığı konuşmayı ironik bir ton ile eleştirir:

Bu kültürlü, düzeyli ses
temkinli ve ölçülüp biçilmiş duraksamalarıyla
dolduruyor oturduğum odayı, çöp sepetimi,
şömine rafının üstündeki vazoyu,
besliyor içindeki kurumuş çiçekleri fırtına
"sorumluluklarım var" diyor ses
sözcükler pekmez gibi dökülüyor ağzından
sinekler mutluluktan yiyip bitiriyor şurubunu sözlerin
yalvarıp dahası için.
(PAW 102)

Politik retoriğin ele alındığı şiir, insanların dile karşı olan hassasiyetlerini ve dil karşısındaki acizyetlerini ortaya koyar. Şairin dilden çıkan sözcükleri ilk önce nesnelere, sonra da sineklere yönlendirmesi Amerikan başkanının otoritesinin alaya alınmasıdır. Savaşın dil aracılığıyla gerekçelendirilmesi ve kötüye kullanılmasının eleştirildiği bu şiir sonraki savaş şiirlerinin de önünü açmıştır.

Irak savaşının ekonomik kaygılara ve temellere dayandığı, askeri işgalin petrol nedeniyle yapıldığı çağdaş şairler tarafından net bir şekilde dile getirilmiştir. Amerika'yı Irak savaşına sokan dönemin başkanı George Bush'un halka yaptığı konuşmalar da şairlerin kalemlerinde bir taşlamaya dönüşmüştür. Sam Hamill'e göre (2003) "devlet dediğimiz şey bir sözcükler devletidir; sözcükler yanlış yönlendirme için kullanıldığında, korku aşıladığında veya insanları susmaya ittiğinde, korkusuzca konuşmak her şairin görevidir" (s.xxı). "To the Forty-third President of the United States of America" isimli mektup biçimindeki şiirinde,

William O'Daly başkanın savaşı rasyonelize etme çabasını içeren konuşmalarını dizelerinin arasına serpiştirerek bir yergi şiiri sunar:

sırtında eyerinle, sürünle birlikte koşmaya hazır

Texas'takilere benzeyen petrol tarlaları içinde

[...]

kutsal kaseleriniz petrol ile dolunca

toprak petrolden kararınca

alnınıza petrol sürülünce

tüylü kalemleriniz petrole daldırılınca

dilleriniz petrole bulanınca

petrolün içinde yazılmış dualarınızla

(PAW 163)

Şiirin her bölümü Bush'un sözlerinin alıntılandığı, sonrasında ise ironikleştirildiği iki bölümden oluşur. İkinci bölümdeki dizeler, ilk bölümdeki süslü politik retoriğe sade ve basit bir dille yanıt verir. PAW antolojisinde yer alan şiirlerin çoğu, politik ve dini dilin saçmalığına son derece yalın bir dil ile sataşırlar. Hamill'e (2003) göre "şiir sanatı sorgulama ediminden doğmuştur. Politikacıların dili VE DİNİ⁴ istismar etmelerini eleştirmek için şairler müzikal ve imgeci bir aktarımla, ve duyguların şeffaf sunumuyla berrak bir dil kullanmalıdırlar" (2003, s.xx). Böyle bir dil kullanımı ve sözcük seçimlerindeki değişim çağdaş savaş şiirlerini kanonik savaş şiirlerinden ayırmaktadır. Zafer, onur, cesaret gibi soyut imajları yücelten veya sorgulayan ağdalı veya kasvetli bir dilin aksine, çağdaş savaş şiirleri "büyük ideallerle bağlantılı soyut ilkelere uzak durarak" (Hoy II, 2004, s.169) duygusal dili gerçekçi dile tercih etmişlerdir. İroni bu gerçekçiliğin sunumunda tercih edilen bir araç olmuştur.

Diğer ulusların işgali, Amerikan halkında savaşların işleyen bir politik sistem içerisindeki normal bir eylem olmasından ziyade, problemlili inançların bir sonucu olarak meydana geldiği kanısını uyandırmıştır. Vietnam Savaşı'nın başarısızlığı sonucu, dünyayı zulümden kurtarmak; barışı, düzeni ve demokrasiyi sağlamak gibi sözde idealler Amerikan halkı tarafından da sorgulanır olmuştur. Bu oto-sorgulama şairlerin kalemlerinde de yer bulmuştur. Arthur Sze'nin, bir reklamda geçen "güç benim afrodisyağımdır" (PAW 224) sözünü dizelerine taşıdığı "The Aphrodisiac" şiiri böyle bir çaba içerir. Şiirde, üçüncü tekil şahıs olarak Amerikan başkanını temsil eden "o" öznesi sözde demokrasi götürme takıntısı ile

⁴ Vurgu yazara aittir.

suçlanır. “Speak Out” şiirinde aynı fikri belirten Lawrence Ferlinghetti ise, devletin güç takıntısının Amerikan halkını yanlış yönlendirdiğini ve bir yanılısamaya yol açtığını yazar. “Büyük paranoya hızla ilerliyor topraklarımızda” (PAW 68) dizesi ile devletin savaşı meşrulaştırmak için Amerikan halkından talep ettiği güç paranoyak bir eylem olarak ifade edilir. W. S. Merwin ise Amerikan halkının bu paranoyaya ortak olması durumunda, Irak’ta olacak kısımlardan sorumlu tutulacaklarını yazar:

ve sonra
odamda durmuş bu sahtekarlıkları düşünüyorum
uzaktan kurgulanıp adıma mal edilecek kısımları
sahip olabilecekleri her parçam
sızar tiksintiden
ve utancımın acı derinliklerinden
(PAW 136)

Şiirin ses tonu suç, acı ve utanç duygularıyla doludur. Şair devletin işlevsel bozukluğunu eleştirirken, kendi adına üretilmiş olan bir savaşın parçası olmaktan kaçamadığının da farkındadır. Bu sözde demokratik algı Geoff Brock’un “Poetry and the American Voice” şiirinde řu dizelerle eleştirilir:

“demokrasi”
tıpkı “İsa” gibi işine gelince kullanılan
özrü olmayan bir özür gibi
bilmesi gerekenlerin bilmezlikten geldiği
(PAW 42)

Başkan Bush’un eşi Laura Bush bazı Amerikan şairlerini Beyaz Saray’da, savaşın gölgesinde düzenlenecek; Walt Whitman, Langston Hughes, Emily Dickinson gibi şairlerin konuşulacağı Amerika’nın Sesi adlı şiir sempozyumuna davet etmişti. Gelen tepkiler üzerine sempozyumu iptal etmek zorunda kalmıştı. Brock, şiirin devamında bahsedilen şairlerin hayatta olması ve davet edilmesi durumunda sempozyuma katılmayacaklarını belirtir:

Whitman
bilmez miydi ki oval ofisi
demokrasinin alınıp satıldığı ve tecavüz edildiği!
veya Dickinson! “Hayatta olmak utanç verici” derdi belki de
belki de yazıp mail atardı bunu...

(PAW 42)

şiirin bu bölümünden de anlaşılacağı gibi Amerikan demokrasisi ayaklar altına alınıp ırzına geçilmiş; yerine Amerikan zulmü getirilmiştir. Kurucu babaların demokrasi idealleri bir anda bir yanılısamaya dönüşmüştür. Bu epifanik durum tarihin çürütüldüğünü göstermekte ve tarihsel süreçteki kırılma anının neresi olduğu sorusunu gündeme getirmektedir. William Irwin Thompson “Mr President” (PAW 232) isimli şiirinde Amerikan başkanlarını süzgeçten geçirerek bu soruya cevap arar. Amerika’nın kökenlerine indiği şiirinde Abraham Lincoln’ “Azad edici” olarak tanımlar; köleleri zgrleştirmediğini, onları gemilerle Afrika’ya göndererek tek yaptığının onları aşağılamak olduğunu belirtir; Thomas Jefferson’u ise ikiyüzlü olmakla suçlar. Kurucu Babaları da yarattıkları mitik ideallerin aslında düzmece olmasından dolayı eleştirir. şiir, Amerikan demokrasisinin yn değiştirdiğini değil, aslında hiç var olmadığımı iddia etmektedir.

Savaş alanından izlenimler.

Savaş alanlarının betimlenmesi ve cephe izlenimlerinin sunulması savaş şiirlerinin vazgeçilmez bir parçasıdır. Burada aklımıza gelen ilk örnekler şiirlerinde Birinci Dünya Savaşı izlenimlerini cephenin içerisinden sunan şair askerlerdir. Wilfred Owen řu sözleri dile getirmiştir: “Her şeyden önemlisi, benim amacım şiir değildir. Benim ilgilendiğim şey savaş ve savaşın içindeki acıdır; şiir ise bu acıda gizlidir” (aktaran Childs, 1999, s.57). Bu sözleriyle Owen kendisini savaş şiiri olarak adlandırılan alttrden ayırmaktadır; tam da bu nedenle W. B. Yeats Owen’ın şiirini *The Oxford Book of Modern Verse* kitabına dahil edilmemiş ve savaş şiirini edebiyatın bir parçası olarak kabul etmemiştir. Yeats’a göre “pasif acı şiirin bir teması olamaz” (Yeats, 1936: xxxiv). Öte yandan, Owen’ın portresini sunduğu siper savaşı, korku, acı, yıkılmışlık duygularını sunmasıyla edebiyat kanonuna girmiştir. Tim Kendall’a (2006) göre “modern savaş şiirinin babası” olmakla birlikte, “Wilfred Owen’ın acı mirası, bazı temel duyguları sunduğu ölçüde savaş şiiri olarak kabul edilmiş veya reddedilmiştir” (s.147). Kendall, bu sözleriyle, bir şiirin savaşı temsil etmesi için bazı sabit duyguları sunması gerektiği fikrine karşı çıkmaktadır. Kanonik savaş şiirleriyle ilgili bu tartışmalar, Irak savaşı ile biçim değiştirmiştir. Birinci Dünya Savaşı şairlerinin çoğu, şair kimliğiyle ve savaşa tanıklık etmek amacıyla cepheye katılmışken, Irak savaşında durum tam tersidir: Bu savaş cephede bulunan askerlerden yeni nesil şairler doğurmuştur. Bu şairler sanatsal yaratım ve tematik kaygılara önem vermeden savaş şiiri geleneğini başka bir biçimde sürdürmüşlerdir.

Birinci Dünya Savaşı gibi bir siper savaşı olmayan Irak Savaşı, içerik olarak yeni temalar doğurmuştur. Muharebe alanından ziyade askerlerin günlük yaşantılarını ve

aktivitelerini resmeden yeni bir yönelim oluşmuştur. Savaşta olmayı mesleki bir gereklilik olan gören bu yeni yönelim, askerlerin mesai saatleri dışındaki duygularını ve arzularını yansıtır. Kanonik savaş şiirlerinde bir tema olarak bulunmayan cinsellik ve cinsel arzular, Irak savaşı şiirlerinde yer alan etkin konulardan biri olmuştur. Brian Turner'in "Last Night's Dream" şiiri, bir askerın gördüğü cinsel rüyayı anlatır. Babil Tapınağı'ndaki aşk, güzellik ve savaş tanrıçası Ishtar'a adanan şiir, baştan sona cinsel imgelerle örölüdür:

rüyamda o kadının memelerini dudaklarımda erittim
güneşin açısına tuttuğum göbek deliği
parmak uçları sarsıntılarla tutunurken bana
her zerresinde bedenimin infilak eden bombalar
radyo dalgalarının alıcısı tellerle çevrilmiş gibi
öpüştükçe dalgalanıyor dillerimizde frekanslar
gözleri bir flaş bombasının dumanıyla kaplanırken kavriyorum onu
rüyamdaki kadın tenimi yalarken, her sözcüğünü anlıyorum Arapça'nın
ve ağzından çıkanları kayalara geçiriyorum çivi yazısıyla
Duhok'tan Basra'ya, bu zevk topraklarında
her nehir ve vadiye yeni adlar veriyorum
dilim yağmurda, tuzda ve terde
bedeninin kıvrımlarında dolanan bir kalem gibi.

(HB 58)

Rüyadaki askerın bir Arap kadını ile yaşadığı bu cinsel ilişki, savaş zamanında bastırılan cinsel arzuların dışavurumudur. Dikkat çeken bir özellik olarak, cinsel imgeler askeri imgeler ile birleştirilerek verilir. şiirdeki erotik ton, askeri imgelerin kullanılmasıyla metaforik bir şekilde sunulur. Unique Soul'un monolog şiiri "Relax" ise bir kadına masaj yapan erkek öznenin, masaj boyunca kadına fısıldadığı sözlerden oluşur:

gevşet zihnini tatlım ayaklarını ovarken
her bir parmağına kondurduğum narin öpücükler
kışkırtıyor beni ilerisine
baldırlarından yukarı çıkarken utanma sakın ve gülümse
eh, bu bacaklar kalçalarla da tamamlanmalı değil mi!
öyleyse dön ki okşayayım arkanı
Tanrım! nasıl da şehvetli bütün bunlar!

(PS 10)

Dinlenme ve rahatlama amacından ziyade cinselliği temsil eden bu dokunuşlar, masaj eyleminin aslında tersinlenmiş olduğunu ima etmektedir. Savaş koşullarında müşteri olması gereken asker öznesi, masajı yapması gereken özne ile yer değiştirmiştir. Bu kasıtlı tersinlenme, masaj edimini saflıktan çıkarmakta, asker öznenin fantezisine dönüştürmektedir.

Irak toplumu ve kültürü.

Kanonik savaş şiirleri daha çok etnomerkezci bir zeminde ilerlemiştir. Savaşların üçüncü dünyaya yayılmasıyla birlikte, Amerikalı şairler, Doğu ile de sözel temaslar kurmaya başlamışlardır. Denise Levertov bu teması kuran ilk şairlerden birisi olmuştur. Vietnam Savaşı sırasında yazdığı “What Were They Like?” şiiri bu yönelimin ilk örneklerindedir. Kimlikleri belirsiz olan iki karakterin yer aldığı bu diyalog şiir iki bölümden oluşur. Birinci bölümde Vietnam ve kültürü hakkında merak edilen Oryantal ve basmakalıp sorular, ikinci bölümde başka bir karakter tarafından ironik ve öfkeli bir ses sonuyla cevaplanır. Hayali ve varsayımlara dayalı bu diyalog, Irak savaşı ile birlikte yerini gerçekliğe bırakır. Bir canlı yayın savaşı olan Irak savaşı, medya üzerindeki denetimin ve kısıtlamaların da arttırıldığı bir savaş olmuştur. Bu nedenle, Irak’ta neler olup bittiği, Irak vatandaşlarına neler yapıldığı savaş sırasında tam olarak bilinmemiştir. Saddam Hüseyin’in heykelinin yıkılmasıyla sokaklarda dans eden koalisyon güçlerinin ikonik görüntüleri, medyanın Amerika’yı özgürleştirici bir imge olarak sunmasından başka bir şey değildir. Marilyn Hacker’ın “Morning News” (PAW 82) şiiri medya yanılısamasına karşı sert bir eleştiri getirir. Şiirde, Irak’lı çocukların eğitim gördüğü mekanı sunan bir fotoğraftan bahsedilir. Huzur ve düzenin sunulduğu fotoğraf, yarattığı yanılısamayla şiir öznesini rahatsız eder. Kendisini Iraklı vatandaşlarla özdeşleştiren şiir karakteri, iki farklı coğrafyada sürdürülen hayatları kıyaslar ve aynı özdeşleşmeyi okuyucudan da bekler. Fotoğrafın arka planındaki gerçeklerin göz ardı edildiğini düşünen şiir karakteri, imgelerini sertleştirerek medyanın sahtekarlığına saldırır.

Irak Savaş şiirleri Irak kültürünü de içermektedir. Arapça’ya gösterilen ilgi bu şiirlerde oldukça geniş bir kapsamda kendisine yer bulmuştur. Dile karşı gösterilen bu ilginin temelinde bilinmeyen bir coğrafyada bulunan askerlerin duydukları korku ve paniktir. Brian Turner’in “A Soldier’s Arabic” şiirinde bilinmeyen yarattığı tereddüt Oryantalist imgelerle sunulur: “kandan bir dil bu – toprağın ve zamanın içinde eritilmiş...” (HB 1) Irak kültürünü kanlı bir kültür olarak dile getiren şiir, “toprak” ve “zaman” imgeleriyle Amerikan askerlerinin ölüm korkusunu dillendirir. “What Every Soldier Should Know” şiirinde ise dilin korkutucu olabileceğinin örneği verilir ve gelebilecek tehlikelere karşı her Amerikan

askerinin bazı kelimeleri bilmesi gerektiği öğütlenir: “İnşallah, Allah izin verirse demektir – patlayıcılarla dolu yeleklerinde – ellerini yükseltip göđe İnşallah der onlar” (HB 9). Doğrudan Arapça kelimelerin kullanıldığı bu ve benzeri şiirler, Irak insanlarını ve kültürünü düşmanlaştırmakta ve ötekileştirmektedir. Gelenek, din ve Ortadođu’ya mal edilip mitleştirilmiş öğelerle bu ötekileştirme edimi devam eder. Bazı şairler ise, buldukları topraklara daha insani açıdan bakmışlardır. Patricia Monaghan’ın “The Woman of Bagdat” şiirinde zarif bir Iraklı kadın anlatılır. şiirde limon ağacının altında sabah kahvesini ićen ve güvercin sesleriyle huzur dolu bir an geçiren Iraklı kadının, erkeklerin yarattığı savaşta hayatta kalamayacağının acı dolu hissiyatı sunulur:

öleceğini söylüyor erkekler onun.
bombalar yaklaşıyor diyor erkekler
bunlardan habersiz, ağır ağır kalkıp yerinden
limon koparıyor ağaçtan kadın
içine çekiyor kokusunu limonun
aldığı son nefesiyle belki de.
(PAW 141)

Bu merhamet duygusu, David Smith-Ferri’nin “Sander, in Amman” şiirinde çocuk bakış açısıyla verilir. şiirdeki karakter Sander, dört yaşındaki kuzeni Ojean ile yaşadığı bir diyalogu aktarır:

Irak’ta, Amerikalı askerler Ojean’a çikolatalar verirdi
Onlar gibi davranıp, onlar gibi konuşmaya başlayınca
dedim ki ona “silahlar kötüdür”
Ne derse beğenirsiniz! “Amerikalı askerlerde neden var öyleyse?”
(BWB 19)

şiir, masumiyet teması ile birlikte çocukların geçirdiği öykünmeye de dikkat çekmektedir. Çikolata sembolü ile Amerikalıların getirdiği her şeyin iyi olarak algılanması tehlikesinin altı çizilmektedir. Amerikan değerleriyle ilişkilendirilen bu kültürel aktarım ve Iraklı çocukların sömürgecisini taklit eden sömürge bireyelerine dönüşebileceklerini ve melez bir kültür ortaya çıkabileceğini ima etmektedir. Bu açıdan, Ferri’nin şiiri, Irak’ta kendisini gösterebilecek kültürel emperyalizme karşı da uyarıcı bir niteliktedir.

Sonuç

Irak Savaşı şiirleri geleneksel savaş şiirinden önemli bir sapma göstermektedir. Batılı erkek asker şairlerin savaş alanlarının yıkıcılığını resmeden kanonik savaşın şiirinden farklı olarak, yeni dönem şiirleri erkek-merkezci poetik imajın kırılması noktasında önemli bir aşama oluşturmuştur. Kadınların ve diğer sivil seslerin de bu geleneğe girişiyle birlikte savaş şiiri geleneği zenginleşmiştir. Erkek-egemen poetikanın kendisini devam ettiriyor görünmesiyle birlikte yeni poetik yaklaşım erkeklik ve savaşçı imajlardan sıyrılmaya başlamıştır. Yeni şairlerin korku, duygusal bağlılık, aşk, aile, güzellik vb. gibi askerler için erkeksi olmadığı kabul edilen ve savaş şiiri geleneğinde yer almayan temalara şiirlerinde yer verdikleri görülmüştür. Bunun yanısıra işgal edilen toprakların insanların ve kültürlerine duyulan ilgi etnomerkezci yaklaşımı zayıflatmış ve çoksesliliği bünyesine katmıştır. Batılı erkek şairin poetik otoritesinin sarsılmasıyla birlikte, pek çok Amerikalı şair savaşı kendinden bağımsız bir olgu olarak değil, başarısız bir politikanın ürünü olarak ele almış ve siper görünülerinin yerini asker öznelerin fanteziye varan duygusal dünyaları almıştır.

Bu değişim ve dönüşümlerin tesadüfi olduğu elbette söylenemez. Okur merkezli bir açıdan baktığımızda okurun ahlaki konumunun da değişen şiire tesir ettiğinden bahsetmek olasıdır. İletişim ağlarının güçlendiği ve savaş haberlerine kolayca ulaşılabilen bir çağda 21. Yüzyıl şairleri savaş barbarlığının okurun duygusal dünyasına hitap etmediğini farketmişler ve savaşın gerçekçi sunumundan uzaklaşmışlardır. Mutfak masasında savaş haberlerini takip eden yeni okur kitlesi için savaşın “korkunç güzelliğini” (Metres, 2017, s.4) resmetmek bir bakıma yeni okuru savaşa teşvik etmek riskini de taşımaktadır. Metin merkezli bakış açısından bakıldığında ise bazı eleştirmenler savaş şiirlerinin işlevsellik kazanmasının estetik bir stratejiye sahip olmasından geçtiğini belirtmektedir. Alice Templeton’a (2007) göre “savaş sahnelerini sunan şiirler savaşı protesto etmek için yeterli direnci gösteremezler” (s.57). Savaş şiirlerinin can alıcı noktası “ölümleri prosto etmek değil, hayatı canlandıran bir enerji” (s.51) de sunabilmesidir. Bu anlamda yeni şiirin savaşın unutturduğu insani arzuları harekete geçirdiğini söylemek mümkündür.

Öte taraftan, Irak savaşı şairlerinin hafifleyen üsluplarının savaş şiirlerini “popüler kültür ürünlerine” (Metres, 2006, s.24) yaklaştırdığı ve poetik bir uzaklık yarattığı eleştirileri de mevcuttur. Şair ile persona arasındaki uzaklık otobiyografik bir yönelim göstermiş ve Amerikan şiir geleneğinin itirafçı şiirlerine bir dönüş söz konusu olduğuna dikkat çekilmiştir. Kendi doğallığı içinde yönünü tayin eden bu özellik John Johnston’un “objektif bir sanatsal erdemlik” (1990, s.39) olarak tanımladığı duruma uygun düşmemektedir. Irak savaşı şiirleri

bütüncül olarak incelendiğinde okurun şairlerin öznelliklerine yönlendirilme eğilimi görülmektedir. Örneğin şiir geleneğinde pek rastlanmayan dipnot kullanımı yeni şairlerin çokça başvurduğu bir yöntem haline gelmiştir. Anlaşılmama kaygısını yoğun bir şekilde hisseden bu şairler, okur ile şair özne arasındaki bariyerleri ortadan kaldırmaya yönelik bir üsluba yönelmişlerdir. Mersmann'a (2005) göre bu yaklaşım poetik maskenin kaldırılmasından ziyade yeni şiirin popüler kültüre yaklaştığını göstermektedir. (s.25) Edebi türler içerisinde şiirin her zaman sınırlı ve elit bir kitleye hitap ettiği savı Irak şiirlerinin geniş kitlelere hitap etmesiyle zayıflamış bir sav olarak belirlemiştir. Olumlu/olumsuz eleştirileriyle birlikte, Irak Savaşı dönemi şiir yönelimlerinin edebiyat kanonundaki zemini ve kalıcılığı tarihsel zaman içerisinde kendisini gösterecektir.

Kaynakça

- Auden, W. H. (1944). Nevertheless by Marianne Moore. *New York Times*.
<https://timesmachine.nytimes.com/timesmachine/1944/10/15/85166165.html>
- Childs, P. (1999). Not concerned with poetry: world war I childs. *The Twentieth Century in Poetry* içinde (s.40-61). New York: Routledge
- Hamill, S. (2003). *Poets against the War*. New York: Nation Books.
- Hoy II, P. C. (2004). The beauty and destructiveness of war: a literary portrait of the Vietnam conflict. *A Concise Companion to Postwar American Literature and Culture* içinde (s. 168-186). Oxford: Blackwell Publishing.
- Johnston, J. H. (1990). Foreground and background. *Twentieth-Century Literary Criticism*, 34, 338-341.
- Kendall, T. (2006). *Modern English war poetry*. Oxford: Oxford University Press.
- Mersmann, J. F. (1974). Poetry, politics and past wars. *Out of the Vietnam Vortex: A Study of Poets and Poetry against the War* içinde (s.3-30). Wichita: The University Press of Kansas.
- Metres, P. (2007). *Behind the lines: war resistance poetry on the American homefront since 1941*. Iowa City: University of Iowa Press.
- Mikhail, D. (2005). *The war works hard*. (E. Winslow, Çev.) New York: New Directions Publishing Corporation.
- Schweik, S. (1987). Writing war poetry like a woman. *Critical Inquiry*, 13 (3), 532-556.
- Smith-Ferri, D. (2008). *Battlefield without borders*. Massachusetts: Haley's.
- Templeton, A. (2007). What's the use? writing poetry in wartime. *College Literature* 34 (4), 43-62.
- Turner, B. (2005). *Here, bullet*. Farmington, ME: Alice James Books.
- Unique S. (2007). *St. James Place: Poems from the Sandbox*. Bloomington, Indiana: Authorhouse.
- Yeats, W.B. (1936). *The Oxford book of modern verse 1892-1935*. Oxford: Clarendon Press,